

НАЦІОНАЛЬНА АКАДЕМІЯ НАУК УКРАЇНИ
Центр наукових досліджень та викладання іноземних мов

«ЗАТВЕРДЖУЮ»

Директор Центру наукових досліджень
та викладання іноземних мов НАН України
к.філол.н., доцент
ЖАЛАЙ В.Я.

« 7 » вересня 2021 р.

РОБОЧА ПРОГРАМА НАВЧАЛЬНОЇ ДИСЦИПЛІНИ

ВК 02 ДВЦ

Класична та неориторика

для аспірантів спеціальності 035 – «Філологія»

третього освітньо-наукового рівня вищої освіти – доктора філософії

Київ 2021

Розробники

д.філол.н., проф. Ільченко О.М.

доктор філософії з філології Крамар Н.А.

Робочу програму затверджено Вченою радою Центру наукових досліджень та викладання іноземних мов НАНУ

протокол № 5 від 7 вересня 2021 р.

1. Загальні відомості

Найменування показників	Характеристика дисципліни за денною формою навчання
Назва дисципліни	Класична та неориторика
Вид дисципліни	Дисципліна вибору ЦНДВІМ НАНУ ВК 02 ДВЦ
Мова викладання, навчання та оцінювання	англійська, українська
Загальний обсяг кредитів / годин	5/150
Курс	2
Семестр	перший та другий семестри другого року навчання (третій-четвертий семестри)
Кількість змістових модулів	3
Обсяг кредитів	5
Обсяг годин, в тому числі:	150
Лекції	12
Практичні (індивідуальні) заняття	10
Самостійна робота	128
Форма підсумкового контролю	іспит

2. Мета, завдання та очікувані результати навчальної дисципліни

Робоча програма навчальної дисципліни ВК 02 ДВЦ «Класична та неориторика» є нормативним документом, який розроблено на основі освітньо-наукової програми (далі ОНП) підготовки здобувачів третього рівня відповідно до навчального плану спеціальності 035 «Філологія», затвердженої Вченою радою Центру наукових досліджень та викладання іноземних мов НАНУ, протокол №5 від 07.09.2021 року.

Дисципліна «Класична та неориторика» спрямована на формування вмінь ефективного спілкування передусім у професійному середовищі та ефективної презентації результатів власних наукових досліджень. Курс передбачає систематизацію знань про ораторське мистецтво, способи переконання та впливу на аудиторію та стратегії і тактики здійснення такого впливу.

Мета: сформувати компетенції у царині класичної, неориторики та теорії аргументації, що передбачає розвиток в аспірантів практичних навичок ефективних писемних та усних презентацій, успішного проведення переговорів за допомогою умінь та прийомів коректної аргументації, логічного доведення думки, некатегоричного сперечання.

Передумова вивчення. Попередні вимоги: аспірант повинен знати: англійську мову на рівні не нижче С1; основні прийоми пошуку та аналізу наукової інформації; основи теорії дискурсу.

Дисципліна є вибірковою (дисципліна вибору ЦНДВІМ НАНУ) для підготовки здобувачів третього рівня вищої освіти – доктора філософії – відповідно до навчального плану спеціальності 035 «Філологія».

Завдання навчальної дисципліни ВК 02 ДВЦ «Класична та неориторика» полягає у формуванні та набутті таких компетентностей: загальні компетентності: ЗК: 1-7, 9-10, 12 (відповідно до переліку загальних компетентностей ОНП). Фахові компетентності: ФК 2-4, 6-9, 11, 13, 14, 16, 18, 19, 21,23-26 (відповідно до переліку фахових компетентностей ОНП). Програмні результати навчання: ПРН 1.2- 1.6, 2.1-2/8, 3.1-3.4, 4.1, 4.4, 4.5 (відповідно до переліку програмних результатів навчання ОНП).

Фахові програмні результати навчання (вимоги до знань та вмінь):

У результаті вивчення навчальної дисципліни аспірант повинен

знати:

- основні поняття класичної риторики (етос, пафос, логос, кайрос тощо), нової риторики (неориторики) та теорії аргументації,
- риторичні фігури;
- вербальні та візуально-риторичні засоби аргументації;
- стратегії й тактики комунікації;
- типові логічні помилки при аргументації;
- основи критичного мислення та базові ментальні моделі;
- засоби когезії та когерентності;
- ефективні способи структурування усно та на письмі;
- прийоми стратегічного маневрування та уникання конфліктів

вміти:

- ефективно застосовувати релевантні комунікативні стратегії й тактики та риторичні фігури;
- володіти широким арсеналом засобів і способів аргументації та ефективно їх використовувати;
- оперувати засобами когезії і когерентності;
- уникати логічних помилок при аргументації;

- застосовувати принципи критичного мислення та ментальні моделі;
- готувати ефективні виступи та презентації;
- послуговуватися прийомами стратегічного маневрування та уникання конфліктів;
- вести персональні медіаресурси (блоги), у т.ч. для позиціювання результатів наукових досліджень в соціальних мережах

3. Тематичний план навчальної дисципліни

Навчальний матеріал дисципліни складається із 7 тем. Курс викладається під час першого та другого семестрів другого року навчання в аспірантурі.

Тема 1. Класична риторика: минуле й сьогодення.

Тема 2. Критичне мислення та ментальні моделі.

Тема 3. Перевірені часом риторичні прийоми: вербальні та невербальні.

Тема 4. Теорія аргументації: засадничі принципи.

Тема 5. Прототипні моделі аргументації (*argumentative patterns*)

Тема 6. Риторика науки: тенденції та перспективи.

Тема 7. Риторика «постправдивої» епохи (*post-truth rhetoric*).

4. Програма навчальної дисципліни

тема	назва теми	кількість годин		
		лекції	практичні (індивідуальні)	самостійна робота
1.	Класична риторика: минуле й сьогодення.	2	1	30
2.	Критичне мислення та ментальні моделі.	1	1	20
3.	Перевірені часом риторичні прийоми: вербальні та невербальні.	2	1	20
4.	Теорія аргументації: засадничі принципи.	2	1	20
5.	Прототипні моделі аргументації (<i>argumentative patterns</i>)	1	1	20
6.	Риторика науки: тенденції та перспективи.	2	1	10
7.	Риторика «постправдивої» епохи (<i>post-truth rhetoric</i>).	2	2	10
		12	8	130
Усього		150		

5. Структура навчальної дисципліни

Лекції Змістовий модуль 1.

Тема 1

1. Класична риторика: минуле й сьогодення.

Л-1

- 1.1. Ораторське мистецтво. Поняття красномовства.
- 1.2. Види аргументів. Етос, пафос, логос, кайрос (за Аристотелем).
- 1.3. Аргументація як обґрунтування й переконання/переконливість (*persuasion vs. convincement*).

Тема 2

2. Критичне мислення та ментальні моделі.

Л-2

- 2.1. Ментальні моделі та логічні помилки (*logical fallacies*).
- 2.2. Творче та інноваційне мислення (*thinking outside the box*).

Тема 3

3. Перевірені часом риторичні прийоми: вербальні та невербальні.

Л-3

- 3.1. Тема-рематичні ланцюги. Когезія та когерентність.
- 3.2. Вибір назви та наочне структурування матеріалу.
Заголовки та підзаголовки.
- 3.3. Позиційний показник Еббінгауза.
- 3.4. С. Тулмін як предтеча нової риторики (неориторика).

Змістовий модуль 2

Тема 4

4. Теорія аргументації: засадничі принципи.

Л-4

- 4.1. Формальна та неформальна логіка.
- 4.2. Неориторика/нова риторика (Х. Перельман, Л.Ольбрехтс-Тітека, Ф. ван Емерен, Р. Гроотендорст).
- 4.3. Прагмадіалектика (*pragma-dialectics*).

Тема 5

5. Прототипні моделі аргументації (*argumenhtative patterns*).

Л-5

- 5.1. Аргументація як комплекс іллокутивних актів.
- 5.2. Критична дискусія як ідеал аргументативного дискурсу.
- 5.3. Правила та 10 заповідей критичної дискусії (диспуту/обговорення) за Ф. ван Емереном (*10 Commandments of Critical Discussion*).
- 5.4. Стратегічне маневрування (*strategic manoeuvring*) та «трикутник» стратегічного маневрування» (за Ф. ван Емереном).
- 5.5. Аргументація та розв'язання конфліктів.
Консенсус та використання *conciliatio*.

Змістовий модуль 3.

Тема 6

6. Риторика науки: тенденції і перспективи.

- 6.1. Інформаційне мапування та діаграмування аргументів
- 6.2. Візуальна риторика в усній та писемній комунікації.
- 6.4. Аргументований vs. дискурсивний есей.

Тема 7

7. Риторика «постправдивої» епохи (post-truth rhetoric).

Л-6

- 7.1. Аргументація vs. маніпуляція.
- 7.2. Тенденційність та введення в оману (т. зв. «джинса» - *advertorials* тощо).
- 7.3. Праксеологічний потенціал риторики.

Індивідуальні заняття

Мета практичних (індивідуальних) занять - практичне закріплення питань, пов'язаних з темами лекцій та дослідженнями аспіранта.

Самостійна робота аспіранта, її зміст та обсяг

№	Зміст самостійної роботи аспіранта	Обсяг СР (годин)
	1. Опрацювання лекційного матеріалу	64
	2. Підготовка до індивідуальних (практичних) занять	64
	Усього за навчальною дисципліною	128

6. Рейтингова система оцінювання

Рейтинг аспіранта другого року зі спеціальності 035 «Філологія» складається з балів, що їх отримано за:

1. Експрес-контроль – 30 балів
2. Практичні (індивідуальні) заняття та самостійна робота – 30 балів
3. Диференційований залік – 40 балів

Заохочувальні і штрафні бали:

1. Відсутність на лекції без поважних причин - (-) 2 бали.
  2. Відсутність на індивідуальних (практичних) заняттях без поважних причин (-) 2 бали.
  3. Підготовка публікації до друку та/або виступу на конференції (+) 10 балів
- Сума як штрафних, так і заохочувальних балів не має перевищувати 0,1R=10 балів.

Система рейтингових балів та критерії оцінювання

Експрес-контроль (30 балів) проводиться з метою перевірки якості роботи аспіранта в аудиторії та самостійної роботи в позааудиторний час за допомогою усного описування або перевірочних робіт тривалістю 10–30 хвилин або індивідуальних домашніх завдань протягом семестру, завдяки чому перевіряються набуті знання та розуміння того як матеріали курсу можна застосувати у власних дослідженнях за темою дисертаційної роботи та при підготовці публікацій за темою дисертації.

Розрахункова шкала рейтингу складає: $RC = 30 + 30 + 40 = 100$ (балів).

Рейтинг RD аспіранта складається з рейтингу, одержаного протягом семестру з урахуванням заохочувальних і штрафних балів. Необхідною умовою допуску аспіранта до іспиту з дисципліни є позитивний рейтинг з усіх форм семестрової атестації. Аспіранти, які набрали протягом семестру менше 30 балів, зобов'язані підвищити свій рейтинг для допуску до іспиту.

Шкала оцінок

Оцінка	Визначення	Національна шкала оцінювання	Рейтингова бальна шкала оцінювання
ВІДМІННО	відмінне виконання лише з незначною кількістю помилок	5, 0 (відмінно)	$90 \leq RD \leq 100$
ДОБРЕ	в цілому правильна робота з певною кількістю помилок	4, 0 (добре)	$74 \leq RD \leq 89$
ЗАДОВІЛЬНО	виконання задовольняє мінімальні критерії	3,0 (задовільно)	$60 \leq RD \leq 73$
НЕЗАДОВІЛЬНО	можливе повторне складання	2 (незадовільно)	$35 \leq RD \leq 59$
НЕЗАДОВІЛЬНО	необхідний повторний курс з навчальної дисципліни	2 (незадовільно)	$RD < 35$

7. Орієнтовний перелік питань на іспит

1. Внесок Аристотеля у риторику.
2. Прокоментуйте терміни «кайрос» (Аристотель) та «контекст».
3. Зasadничі принципи нової риторики.
4. Внесок у теорію аргументації Ф. ван Емерена.
5. Наведіть найбільш відомі ментальні моделі. Якими ментальними моделями користуєтеся особисто Ви – у житті та у науковій роботі?
6. Іллокутивна сила висловлення.
7. Тропи та фігури.
8. Поясніть різницю між persuade та convince.
9. Філологічний аналіз тексту.
10. Ознаки критичної дискусії.
11. Візуальна риторика у мові науки.
12. Наведіть приклади стратегічного маневрування.
13. Поясніть відмінності між аргументованим та дискурсивним есеями.
14. Який матеріал курсу (підручник, монографія, стаття) справив на Вас найбільше враження? Аргументуйте Вашу відповідь.
15. Наскільки корисним був цей курс для Вас? Аргументуйте, чому саме (чого бракувало, що сподобалося).

8. Список рекомендованих джерел

1. Белова А.Д. (2003) Лингвистические аспекты аргументации. К : Логос.
2. Alviz A. (2016) Discourse Interpretation. The Use of Discourse Markers in High School Students' Argumentative and Narrative Essays (German Edition) – 2015
3. Aristotle. Rhetoric. Online. Retrieved from: <http://classics.mit.edu/Aristotle/rhetoric.html> 13.09.2016
4. Beardsley M.C (1950) Practical Logic.- Englewood Cliffs, NJ: Prentice-Hall.
5. Boellstorff T. (2008) to Get an Article Accepted at American Anthropologist
6. (or Anywhere). – Online. Retrieved from:<http://onlinelibrary.wiley.com/doi/10.1111/j.1548-1433.2008.00034.x/pdf>
7. Bowker N. (2016) Academic Writing: A Guide to Tertiary Level Writing.- 2007.- Online. Retrieved from:<http://owll.massey.ac.nz/pdf/Academic-Writing-Guide.pdf>
8. Cottrell S. (2011) Critical Thinking Skills: Developing Effective Analysis and Argument (Palgrave Study Skills).Palgrave Macmillan
9. Darian S., Ilchenko O. (2012) Impact: writing for business, technology and science. - Nat. acad. of sciences of Ukraine, Research a. educational center for foreign lang. – 2nd ed. – Kyiv: Akadempriodyka
10. van Eemeren, F. (2010) Strategic Maneuvering in Argumentative Discourse: Extending the pragma-dialectical theory of argumentation (Argumentation in Context). John Benjamins Publishing Company
11. van Eemeren, F. (2015) Reasonableness and Effectiveness in Argumentative Discourse. Springer
12. van Eemeren, F., Henkemans, F. (2017) Argumentation: Analysis and Evaluation. (Routledge Communication Series) 2nd Edition, Kindle Edition
13. van Eemeren F. (2018) Argumentation Theory: A Pragma-Dialectical Perspective (Argumentation Library Book 33). Springer
14. Elder L., Paul R. (2007) The Thinker's Guide to Analytic Thinking. – Foundation for Critical Thinking.
15. Euchner C. (2012) Sentences and Paragraphs: Mastering the Two Most Important Units of Writing. The New American Press.
16. Fahnestock J.(2011). Rhetorical Style: The Uses of Language in Persuasion. Oxford University Press.
17. Festinger L. A (1957) Theory of Cognitive Dissonance. Stanford, CA: Stanford University Press. – 1957
18. Gaertner-Johnston L. (2013) Business Writing with Heart: How to Build Great Work Relationships One Message at a Time. – Syntax Training.
19. Groarke L. (2017) Informal Logic. (2017).Stanford Encyclopedia of Philosophy <https://plato.stanford.edu/entries/logic-informal/>
20. Harrell M. (2016) What Is the Argument?: An Introduction to Philosophical Argument and Analysis.- MIT Press

21. Harrell M. (2016) Creating Argument Diagrams. – Online– Retrieved from:
http://www.academia.edu/772321/Creating_Argument_Diagrams
22. Kolln M. (2006) Rhetorical Grammar: Grammatical Choices, Rhetorical Effects. Longman
23. Luque L.(2011) Giving Reasons: A Linguistic-Pragmatic Approach to Argumentation Theory (Argumentation Library Book 20)
24. Mayes G.R. (2016) BECAUSE: How to Analyze and Evaluate Ordinary Reasoning. Argument and Explanation. – Online. Retrieved from
<http://www.csus.edu/indiv/m/mayesgr/phl4/because/part5argumentexplanation.htm>
25. Mccomiskey B. (2017) Post-Truth Rhetoric and Composition . Utah State University Press.
26. Rogers C. (1961) Communication: Its Blocking and Its Facilitation. [On Becoming a Person. Boston: Houghton Mifflin. – pp. 329-337
27. Sawyer J. (2014) How to Write an A+ Essay: A Step-by-Step Guide to Acing Your Next Assignment. – Kindle Edition. – Recap Press
28. Skene A. Types of Argument. - University of Toronto Scarborough. – Online – Retrieved from:
<https://www.utoronto.ca/ccds/sites/utoronto.ca/ccds/files/7.pdf>
13.09.2016
29. Skene A. (2016) Writing an Analytic Essay. - University of Toronto Scarborough. – Online – Retrieved from:
<http://ctl.utoronto.ca/twc/sites/default/files/AnalyticEssay.pdf>
30. Toulmin S. (2003) The Uses of Argument. – 2nd edition, updated. – Cambridge: Cambridge University Press,
31. Whitaker A. (2016) Academic Writing Guide: a Step-by-Step Guide to Writing Academic Papers. – City University of Seattle, USA. – Online – Retrieved from
<http://www.vsm.sk/Curriculum/academicssupport/academicwritingguide.pdf>
32. Wingate U. (2012) “Argument!” Helping students understand what essay writing is about. // English for Academic Purposes. – Vol. 11. – Issue 2. – pp. 145-154.